

Czeskie spojrzenie na historię środkowo-europejskiej kultury uniwersyteckiej¹

Czech Perspective on the History of Central European University Culture

ŁUKASZ CZAJKA

lukcza@amu.edu.pl.

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

ORCID: 0000-0001-9456-8753

ABSTRACT: Lukáš Fasora and Jiří Hanuš, two Czech historians, demonstrate in their research that the Central European university culture, in countries such as the Czech Republic, Slovakia, or Poland, often developed through difficult struggles against the overpowering influences of German or Russian culture. An example of such an influential idea is the Humboldtian vision of the university, advocating the creation of an autonomous academy free from political, religious, and economic pressures. In the 20th century, the turbulent history of Central European universities revealed two threats to this ideal of academic culture. The first was communist ideology, which destroyed freedom of speech and the autonomy of scientific research. The second challenge for today's universities are the current higher education reforms, which pave the way for the emergence of corporate institutions of academic capitalism.

KEYWORDS: university culture, Humboldtian university, Central Europe, academic capitalism, reforms of higher education.

STRESZCZENIE: Lukáš Fasora i Jiří Hanuš, dwaj czescy historycy, pokazują w swych badaniach, że środkowoeuropejska kultura uniwersytecka, w takich krajach jak Czechy, Słowacja lub Polska, formowała się często w niełatwych zmaganiach z przemożnymi wpływami kultury niemieckiej lub rosyjskiej. Przykładem takiej wpływowej idei jest wizja uniwersytetu humboldtowskiego, postulująca stworzenie autonomicznej akademii wolnej od nacisków politycznych, religijnych i ekonomicznych. W XX wieku burzliwa historia uniwersytetów Europy Środkowej ukazała dwa zagrożenia dla takiego ideału kultury akademickiej. Pierwszym z nich była komunistyczna ideologizacja niszcząca wolność słowa i swobodę badań naukowych. Dru-

¹L. Fasora, J. Hanuš, *Myths and Traditions of Central European University Culture*, Masaryk University Press & Karolinum Press, Brno/Praga 2019, 245 ss.

gim wyzwaniem dla dzisiejszych uniwersytetów są obecne reformy szkolnictwa wyższego, otwierające drogę do powstania korporacyjnych instytucji akademickiego kapitalizmu.

Słowa klucze: kultura uniwersytecka, uniwersytet humboldtowski, Europa Środkowa, akademicki kapitalizm, reformy szkolnictwa wyższego.

Mity i tradycje uniwersyteckie jako problem badawczy

Historia środkowoeuropejskiej kultury uniwersyteckiej nie jest pozbawiona trudnych i bolesnych epizodów, gdyż jest to droga mozolnego budowania własnej odrębności intelektualnej i wybijania się na niepodległość w zglobalizowanej sieci współczesnego świata akademickiego. Historia ta stała się zadaniem badawczym, które podjęli czescy historycy Lukáš Fasora i Jiří Hanuš z Uniwersytetu Masaryka w Brnie. Zwieńczeniem ich badań stała się monograficzna publikacja międzynarodowa *Myths and Traditions of Central European University Culture* (Fasora, Hanuš 2019), której lektura pozwala zapoznać się z historycznymi korzeniami środkowoeuropejskich uniwersytetów oraz skonfrontować się z licznymi wyzwaniami, przed jakimi dziś one stoją.

Centralne miejsce w zaprezentowanych analizach brneńskich badaczy zajmuje czeska kultura akademicka. W książce nie brakuje także odwołań do polskich tradycji uniwersyteckich², są one nawet częstsze niż odniesienia do uniwersytetów słowackich. Tradycje tych uniwersytetów są też często zestawiane z przemożnymi wpływami niemieckiej kultury intelektualnej, zwłaszcza z okresu Niemiec wilhelmińskich i habsburskiej monarchii austriackiej. Kluczowe są też przywołania licznych przykładów deformacji życia naukowego dokonanych przez implementację ideologii sowieckiego komunizmu. Ostatnią kulturą uniwersytecką znacząco obecną na stronach książki jest ta związana z amerykańskimi uczelniami, które jawią się jako widmo akademickiego kapitalizmu unoszącego się nad uniwersytetami Europy Środkowej.

Oprócz tradycji tworzących historię uniwersytetów, ważnym elementem siatki pojęciowej wykorzystanej w książce jest często przywoływana kategoria mitów kultury uniwersyteckiej. To może budzić pewne zdziwienie, gdyż powszechnie uniwersytet kojarzony jest raczej z dążeniem do obnażania mitów i zastępowania ich wiedzą opartą na faktach naukowych. Ze wszystkich

² Najczęściej wspominany jest poznański UAM, będący uczelnią partnerską Uniwersytetu Masaryka. Autorzy przywołują dramatyczne chwile z historii wielkopolskiej uczelni, brutalnie zlikwidowanej przez niemieckich nazistów, porównują pisma statutowe obu uczelni pod względem ich deklaracji tożsamościowych i strategii rozwoju. Przywołują także odniesienia do publikacji polskich autorów, w tym Jacka Sójki o akademickim kapitalizmie oraz Zbyszka Melosika o zachodniej debacie dotyczącej komercjalizacji szkolnictwa wyższego (Fasora, Hanuš 2019: 104, 156).

przywołanych przez czeskich badaczy ujęć mitu najważniejsze jest wskazanie na mity formujące tożsamość uniwersytecką. W tym kontekście najczęściej przywoływany jest mit uniwersytetu humboldtowskiego. Taki mit ma w sobie pozytywną siłę kształtowania kultury uniwersyteckiej, jednakże także on jest przez autorów do pewnego stopnia odczarowywany. Mity kultury akademickiej (mit autonomii i wolności badań, mit jedności wspólnoty uniwersyteckiej) tworzą jej wyidealizowaną wizję, swoisty typ idealny, do którego wspólnota akademicka dąży, z którego czerpie inspirację do reform i przezwyciężania kryzysów, ale którego nigdy w pełni nie osiąga.

Uniwersytet pomiędzy uczelnią humboldtowską a akademicką korporacją

Fasora i Hanuš przedstawiają klasyczną ideę uniwersytetu humboldtowskiego jako podstawową tarczę akademickich tradycjonalistów, broniących się przed radykalnymi reformami szkolnictwa wyższego zmierzającymi w kierunku przeobrażenia uczelni w przedsiębiorstwa akademickiego kapitalizmu (Fasora, Hanuš 2019: 38). W takim przypadku wyidealizowana wizja uniwersytetu humboldtowskiego jawi się jako nowożytna wersja platońskiej akademii, czyli jako szlachetna instytucja bezinteresownej czystej nauki, autonomiczna i wolna od nacisków polityczno-ekonomicznych, łącząca wysokiej klasy badania z kompleksową edukacją opartą na jedności wiedzy akademickiej pozbawionej zbytniej separacji poszczególnych dyscyplin. Jest to wyspa akademickiej wolności, na której równi sobie poszukiwacze prawdy bezinteresownie dociekają istoty rzeczy, tworząc duchową wspólnotę klerków.

W komunistycznej Czechosłowacji ten typ uniwersytetu był atakowany za bycie burżuazyjnym przeżytkiem, anachroniczną instytucją będącą więzą z kości słoniowej dla snobistycznych akademików oderwanych od potrzeb i realiów życia społecznego (Fasora, Hanuš 2019: 50). W podobnie krytycznym tonie wypowiadali się także zachodni marksiści, w tym przedstawiciele szkoły frankfurckiej np. Jürgen Habermas (Sosnowska 2012: 135), który w uniwersytecie humboldtowskim widzi głównie ostoję konserwatyzmu niemieckich mandarynów. Dziś jednak ostrze krytyki zwróciło się przede wszystkim w stronę zarzutów, że ten typ uniwersytetu kształci intelektualistów o ogólnym wykształceniu i przyszłych uczonych, a tym samym nie wpisuje się w obecny model masowego szkolnictwa wyższego nastawionego na specjalizację zawodową i większe dopasowanie do potrzeb rynku pracy (Fasora, Hanuš 2019: 45, 91).

Z ideą uniwersytetu humboldtowskiego wiąże się ściśle postulat autonomii uczelni oraz wolności nauczania i prowadzenia badań naukowych, czyli fundament każdego współczesnego uniwersytetu. Czescy badacze wskazują

jednak, że mamy tu do czynienia z mitem akademickiej wolności, która od zarania historii uniwersytetów aż po dzisiejsze szkolnictwo wyższe, napotykała na różnego rodzaju ograniczenia. Ich przyczyną był i jest brak samowystarczalności uniwersytetu, który do swego funkcjonowania potrzebuje znacznych funduszy koniecznych do pozyskania z zewnątrz: od religijnego, państwowego lub biznesowego mecenasa.

Średniowieczne uniwersytety powiązane były z przemożnym wpływem teologii chrześcijańskiej i wsparciem Kościoła katolickiego. Fasora i Hanuš podkreślają rolę średniowiecznego uniwersytetu jako miejsca ważnych dysput i rozstrzygania kwestii doktrynalnych, jednocześnie wskazując na nowożytnie mitologizowanie genezy zachodnich uniwersytetów, w ramach którego marginalizuje się akademickie dokonania średniowiecza, preferując bardziej tradycje związane z renesansowym humanizmem (Fasora, Hanuš 2019: 21-23). Uniwersytet humboldtowski, jako instytucja oparta na ideach niemieckiego oświecenia, nie podlegał już tak przemożnym wpływom religijnym, gdyż postępujące w nowożytnej Europie procesy sekularyzacyjne stopniowo separowały uczelnie od instytucji religijnych. Sekularyzacja materialna³ przekształcała instytucje religijne na świeckie (dzisiejszy Uniwersytet Pałackiego w Ołomuńcu ma swe korzenie w kolegium jezuickim, które ucierpiało w wyniku wojny trzydziestoletniej i późniejszej kasaty zakonu) (Fasora, Hanuš 2019: 93). Sekularyzacja indywidualna sprawiała, że sami członkowie wspólnoty akademickiej rezygnowali z prób łączenia rozumu i objawienia (w Brnie odstępstwem od tej reguły był prekursor genetyki i katolicki duchowny Gregor Mendel), a sekularyzacja instytucjonalna głównym nadzorcą uniwersytetów uczyniła administrację nowożytnego państwa narodowego⁴, które to jednak stało się kolejnym czynnikiem ograniczającym ideał wolności akademickiej.

W czeskim kontekście kulturowym walka o uniwersytety była częścią walki o narodowe samostanowienie i zachowanie czeskiej kultury zagrożonej przez niemiecką kolonizację z czasów panowania monarchii Habsburgów. W efekcie tych narodowych zmagania Uniwersytet Karola w Pradze został podzielony na dwie odrębne części, niemiecką i czeską, gdyż Czesi nie chcieli utworzenia odrębnego uniwersytetu i oddania ich najważniejszej uczelni w całości Niemcom (Fasora, Hanuš 2019: 114). Natomiast początki Uniwersytetu Masaryka w Brnie związane są z narodzinami państwowości czechosłowackiej, podkreśleniem narodowej emancypacji, a także znaczenia Moraw

³ Podział na różne typy sekularyzacji zaczerpnąłem z artykułu Juliusza Iwanickiego (2012) „Transformacja procesu sekularyzacji. Próba kategoryzacji”.

⁴ Uniwersytet Masaryka powstał w wyniku republikańskiego ferworu towarzyszącego ogłoszeniu niepodległości Pierwszej Republiki Czechosłowackiej, wiązała się z tym fala sekularyzacji, której opierał się Kościół katolicki powiązany z monarchią austriackich Habsburgów. Ostatecznie nie utworzono wydziału teologicznego, który nie powstał także po demokratycznych przemianach roku 1989 (Fasora, Hanuš 2019: 94, 200).

w ich rywalizacji z centralistycznymi zapędami rządów rezydujących w Pradze (Fasora, Hanuš 2019: 200-201). Podporządkowanie uniwersytetów głoszonej przez instytucje państwowe ideologii zdecydowanie dobitniej objawiło się w ponurych czasach komunistycznej Czechosłowacji. To właśnie wtedy istotnie podupadł autorytet dyscyplin humanistycznych, które stały się bardzo zideologizowane, choć i nauki ścisłe były często wykorzystywane politycznie lub wręcz wypaczane przez konieczność dopasowania ich osiągnięć do dogmatów marksizmu-leninizmu. Komunizm z jednej strony przedstawiał siebie jako siłę modernizującą i propagującą oświeconą naukę prowadzącą do klasowej emancypacji, jednakże czescy historycy podają liczne przykłady jego destrukcyjnego wpływu prowadzącego do erozji akademickiej wspólnoty (usuwanie z uczelni, donosicielstwo o ideologicznych odchyleniach). Wspólnotę tę sprowadzono do zdalnie sterowanej grupy „kukielek” kierowanych na budowy lub pola uprawne po to, aby tam przeszkadzać w pracy wykwalifikowanym robotnikom, ale mimo wszystko spełniać w ten sposób ideologiczny postulat społecznego solidaryzmu (Fasora, Hanuš 2019: 138). Jednakże historia czechosłowackich uniwersytetów z tego czasu zna wiele świadectw walki o wolność nie tylko akademicką. Przykładami są: odważna postawa, którą wykazała Růžena Vacková, katolicka badaczka historii sztuki i archeologii, która jako jedyna z kadry Uniwersytetu Karola wzięła udział w 1948 roku w proteście studentów przeciwko komunistycznej likwidacji wolności akademickiej, za co trafiła do więzienia na wiele lat (Fasora, Hanuš 2019: 34; Vacinová 2023); tajne wykłady uniwersyteckie z udziałem zagranicznych intelektualistów (w Brnie bardzo aktywnie w tej akademickiej konspiracji działał angielski filozof Roger Scruton, a w licznych spotkaniach z nim brał udział także Petr Fiala, były rektor Uniwersytetu Masaryka i premier Republiki Czeskiej w latach 2021–2025)⁵; męczeńskie ofiary studentów: Jana Palacha oraz mniej znanego Jana Opletala, który zginął podczas antynazistowskiej demonstracji w roku 1939.

Upadek komunizmu przyniósł nowe wyzwania dla reorganizujących się środkowoeuropejskich wspólnot akademickich. Neoliberalne reformy otworzyły drogę do powstania uniwersyteckiego kapitalizmu oferującego coraz szerszy zakres usług edukacyjnych⁶. Otwarcie się na formułę masowego szkolnictwa wyższego doprowadziło do rozrostu istniejących już uniwersyte-

⁵ Szczegółowej analizy aktywności zachodnich intelektualistów w komunistycznej Czechosłowacji dokonała Barbara Day w książce *The Velvet Philosophers*. Sam Scruton swoje doświadczenia opisał w dwóch książkach: *Czechoslovakia, The Unofficial Culture* oraz w powieści *Notes From the Underground*. Czechosłowacki okres życia brytyjskiego filozofa bada Martin Fiala (2024), doktorant profesora Hanuša.

⁶ Nowością w ofercie edukacyjnej Uniwersytetu Masaryka są krótkie, specjalistyczne kursy, które kończą się wydaniem międzynarodowego mikrocertyfikatu (*micro-credentials*) potwierdzającego uzyskanie wskazanych kompetencji (Diatelová: 2024).

tów oraz powstawania wielu nowych, w tym niepublicznych uczelni. W wielu przypadkach wiązało się to z niemożliwością utrzymania bardzo wysokiego poziomu nauczania, a inflacja ilości wydawanych dyplomów z czasem doprowadziła do spadku prestiżu wyższego wykształcenia, co wraz z okresami niżów demograficznych zmusiło wiele uczelni do marketingowego promowania oferowanych kierunków studiów, podkreślającego ich wartość dla sukcesu na rynku pracy zawodowej.

Ograniczeniem współczesnych uniwersytetów jest też ich biurokratyzacja i nadmiar sprawozdawczości wymuszającej nierzadko wykazywanie na siłę jak bardzo, nawet niszowe i specjalistyczne badania, przekładają się na wpływ społeczny. W takich przypadkach, wnioskując o granty finansujące badania nad wymarłymi starożytnymi językami, trzeba wykazywać wymierne korzyści, jakie z tych badań będzie mogło czerpać społeczeństwo, gdyż przyrost wiedzy i wartość poznawcza nie są już wystarczające.

Nacisk na komercjalizację wyników badań doprowadził do zaostrzenia podziału na posiadające duży potencjał biznesowy nauki ścisłe oraz humanistyczne, które w tej kwestii są skazane na rolę ubogiego kopcuszka. Podział ten przekłada się także na współczesne spory o parametryzację i ocenę badań akademickich, co doprowadza do licznych napięć związanych najczęściej z koniecznością obrony humanistyki przed narzuceniem jej kryteriów ewaluacji charakterystycznych dla dyscyplin ścisłych, przy czym przedstawiciele humanistyki muszą także odpierać zarzuty nienaukowości ich badań.

Przywołany przykład to jeden z wielu pokazujących, że mitem jest przeświadczenie o jedności nauki i wspólnoty akademickiej. Autorzy wskazują przede wszystkim na ogromną różnorodność współczesnych uczelni wyższych. Tradycyjne uniwersytety, o nierzadko wielowiekowych tradycjach, współistnieją z wieloma nowymi uczelniami niepublicznymi będącymi często wyższymi szkołami zawodowymi, w których prawie już nieobecny jest humboldtowski ideał czystej nauki dla samej tylko wartości poznawczej. Podział widoczny jest także w rywalizacji pomiędzy największymi uniwersytetami z dużych ośrodków miejskich i mniejszymi uczelniami lokalnymi, borykającymi się często z problemami finansowymi, kadrowymi i dotyczącymi rekrutacji odpowiedniej liczby studentów, a dochodzi do tego drenaż studentów z krajów środkowoeuropejskich, który przeprowadzają zachodnie uczelnie globalne.

Podziały widoczne są także wśród różnorodnej grupy ludzi tworzących szeroko rozumianą wspólnotę akademicką. Idea humboldtowska głosiła jedność kadry profesorskiej i społeczności studenckiej, jednakże obie grupy mogą łatwo się odseparować i dodatkowo podzielić w swym własnym obrębie. Grupy studenckie dzieli choćby odpłatne (przede wszystkim studia zaoczne i uczelnie niepubliczne) oraz bezpłatne studiowanie, a w tej drugiej

kategorii dochodzi jeszcze podział na osoby wspierane lub nie przez stypendia i granty. Natomiast kadre akademicką w elementarny sposób dzieli hierarchizacja związana z posiadanym stopniem naukowym (przywołująca skojarzenia z hierarchią wojskową), co przekłada się na kwestie finansowe i możliwość sprawowania niektórych funkcji. Czescy badacze podkreślają także, że kadre naukową tworzą przynajmniej trzy typy pracowników uniwersyteckich (Fasora, Hanuš 2019: 153). Pierwszy typ to osoby osiągające bardzo dobre wyniki dydaktyczne i popularyzatorskie, ale o skromniejszym dorobku publikacyjnym i grantowym. Drugi typ tworzą osoby, które osiągają zadowalające wyniki na polu dydaktycznym i naukowym, ale w żadnym z nich się nie wyróżniają. Natomiast trzecia grupa to osoby skoncentrowane na innowacyjnych badaniach, posiadające najwięcej wysoko punktowanych publikacji i prestiżowych grantów, które jednak w dużo mniejszym stopniu angażują się w dydaktykę, zwłaszcza tę na poziomie studiów licencjackich. Tu zadaniem dla uniwersytetu jest stworzenie różnych ścieżek akademickiej kariery zawodowej⁷. Autorzy wspominają także o ważnej grupie osób pełniących funkcje administracyjne, których zadaniem jest okiełznanie rozrastającego się molocha uczelnianej biurokratyzacji, zapominają jednak o jeszcze dwóch istotnych, ale najbardziej niewidocznych grupach tworzących wspólnotę akademicką. Pierwszą z nich są osoby pracujące na stanowiskach technicznych, zajmujące się ogólną obsługą budynków uczelni, naprawami uszkodzeń i kwestiami higieniczno-sanitarnymi. Jest to grupa posiadająca zdecydowanie najmniejszą reprezentację w uniwersyteckich gremiach decyzyjnych. Natomiast drugą grupę stanowią osoby posiadające stopień naukowy (zazwyczaj doktorat), ale niepracujące na uczelni. W ich przypadku brak uczelnianej afiliacji i instytucjonalnego wsparcia utrudnia dostęp do baz danych, udział w konferencjach i publikacjach oraz start w konkursach o granty finansujące indywidualne badania. Pomocną rękę dla tej grupy wyciąga współczesna cyberkultura oferująca możliwość realizowania swych naukowo-dydaktycznych pomysłów poprzez założenie kanału na którymś z portali streamingowych, co przy zdobyciu popularności może zapewnić także środki na badania naukowe. Jednakże przeniesienie aktywności naukowej do cyberprzestrzeni oznacza nadejście kolejnego podziału wspólnoty uniwersyteckiej związanego ze wzrostem potencjału samokształcenia, w którym współczesny Internet odgrywa ogromną rolę i przyczynia się do

⁷ Reformy przeprowadzone w ramach ustawy „Konstytucji dla nauki” zakładały wyodrębnienie różnych ścieżek rozwoju kariery akademickiej, jednakże do dzisiaj trudno mówić o ich konkretnej implementacji, w zdecydowanej większości pracownicy uniwersyteccy nadal funkcjonują w modelu totalnym oczekującym dobrych wyników na polu badań naukowych, dydaktyki, organizacji wydarzeń i popularyzowania wiedzy we współpracy z otoczeniem społecznym oraz zaangażowania administracyjno-funkcyjnego.

coraz częstszych decyzji o porzuceniu tradycyjnych studiów na rzecz wiedzy pozyskiwanej w sieci.

Alegoria hamletyzującego uniwersytetu

Monografia czeskich badaczy to cenne opracowanie najważniejszych idei, sporów i wyzwań, z jakimi zmagają się współczesne uniwersytety środkowoeuropejskie, które przez większą część swej historii starały się wyjść z cienia zagranicznych wpływów (niemieckich, rosyjskich, a dziś amerykańskich) po to, aby przejąć inicjatywę i przestać reaktywnie odpowiadać na idee napływające z innych zakątków świata. Fasora i Hanuš oferują ogólne ujęcie szerokiego spektrum poruszanych zagadnień wzajemnie się przeplatających i pozwalających połączyć dziedzictwo przeszłości z teraźniejszością gwałtownych przemian tożsamościowych akademickich wspólnot.

Książka nie jest technicznym raportem o stanie środkowoeuropejskiego szkolnictwa wyższego, a raczej humanistyczną refleksją wpisującą się w, postulowaną przez autorów, interdyscyplinarność badań, wykraczającą poza ramy nauk o historii ku inspiracjom filozoficznym (odniesienia do Fichtego i Kanta), a nawet artystycznym, czego przykładem jest znakomita okładka książki zawierająca bogatą w symbole alegorię uniwersytetu. Dlatego w ostatnim akapicie oddają głos naukom o kulturze, proponując na podstawie okładki własną interpretację tego dzieła, będącego dopełnieniem treści zawartych w książce.

Ilustracja autorstwa Miroslava Huptycha przedstawia zagadkową postać mężczyzny z wieńcem laurowym na głowie i kryzą dookoła szyi, trzymającego w jednej ręce ludzką czaszkę a w drugiej strzałę z nadzianą sową. Mężczyzna siedzi na skrzydlatym wole, odwrócony plecami do głowy zwierzęcia. Hybrydowa istota zjada leżące na ziemi księgi, a spod jej ogona wypadają złote monety lądujące w koszyku trzymanym przez drugiego mężczyznę. Jeśli jest to wieloznaczna alegoria uniwersytetu, to mężczyzna siedzący na wole jest uczonym celebrującym swój wyróżniony społeczny status, który podkreśla nie tylko wieniec laurowy, ale także kryza ujawniająca aspiracje do arystokracji ducha. Jest to jednak uczony, który hamletyzuje, na co wskazuje trzymana w dłoni czaszka. Uczony waha się, nie wie, czy ruszyć w świat rządzony przez prawa wolnego rynku faworyzujące badania przynoszące finansowy sukces, czy też pozostać w wieży czystej nauki, owym sanktuarium wiedzy dla samej wiedzy. Wybór drugiej opcji osłabia fakt uśmiercenia sowy Minerwy będącej symbolem mądrości i pojawiającej się o heglowskim zmierzchu dziejowych procesów transformacji uniwersytetu po to, aby nadać im ostateczny sens, wyjaśnić co tak naprawdę zaszło w procesie tych przemian i czym stał się nowy uniwersytet. Przebita strzałą filozofia, a wraz z nią hu-

manistyka, została pokonana w konflikcie dyscyplin naukowych i aby przetrwać w akademickim kapitalizmie musi z nieatrakcyjnej sowy Minerwy stać się użytecznym produktem w bogatym katalogu branży edukacyjnej. Sam wół, który byłby ucieleśnieniem uniwersyteckiej instytucji, ma skrzydła, co wskazuje, że ma on jeszcze ambicje wzlatywania ku duchowym wyżynom, jednak swej głowy nie zwraca już ku niebu wiecznych i doskonałych idei, lecz ku ziemi, przeżuwając akademickie księgi niczym siano, które po „przetrawieniu” przez maszynę uczelnianej biurokracji wydalone jest jako wysyp drogocennych monet wpadających do koszyka zadowolonego kramarza akademickich towarów. W ten sposób dyskusję o kondycji środkowoeuropejskiej kultury uniwersyteckiej zaczynamy od mocnej szczypty humoru czeskiego, który niczym użądlenie sokratejskiego gza pobudza do myślenia.

CONFLICT OF INTEREST STATEMENT: The Author declares that there was no conflict of interest in this study.

AUTHOR'S CONTRIBUTION: The Author is solely responsible for the conceptualization and preparation of the article.

Literatura

- Diatelová Irena M. (2024). *MU micro-credentials will revolutionise professional education*. Em.muni.cz, 20 czerwca 2024 [<https://www.em.muni.cz/en/news/17475-mu-micro-credentials-will-revolutionise-professional-education>] (dostęp: 11.02.2025)].
- Fasora Lukáš, Hanuš Jiří. (2019). *Myths and Traditions of Central European University Culture*. Brno/Praga: Masaryk University Press & Karolinum Press.
- Fiala Martin. (2024). *Scrutone Rapid Podcast — Martin Fiala*. Youtube.com, 8 maja 2024 [<https://www.youtube.com/watch?v=7LNo-kYg3RE>] (dostęp: 10.02.2025)].
- Iwanicki Juliusz. (2012), *Transformacja procesu sekularyzacji. Próba kategoryzacji*. „Przegląd Religioznawczy” nr 4(246): 25-34.
- Sosnowska, Paulina. (2012). *Idea niemieckiego uniwersytetu: mit Humboldta?* „Teraźniejszość — Człowiek — Edukacja: kwartalnik myśli społeczno-pedagogicznej” nr 4(60): 127-142.
- Vacinová Lenka. (2023). *Professor Růžena Vacková*. Ukar.ff.cuni.cz, 28 stycznia 2023 [<https://ukar.ff.cuni.cz/en/about-us/history/ruzena-vackova/>] (dostęp: 11.02.2025)].

Autor:

Łukasz Czajka — dr, Instytut Kulturoznawstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Autor monografii *Święta anarchia. Wprowadzenie do radykalnej hermeneutyki Johna D. Caputo*. Główne zainteresowania badawcze to: kulturowe studia nad wojną oraz filozoficzne idee w świecie kultury popularnej.